

Myśliński, Jerzy

Profesor Tadeusz Cieślak

Kwartalnik Historii Prasy Polskiej 25/3, 153-154

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PROFESOR TADEUSZ CIEŚLAK

18 listopada 1985 r. zmarł prof. dr hab. Tadeusz Cieślak, historyk, organizator badań naukowych, w latach 1954—1959 rektor Szkoły Głównej Służby Zagranicznej, pełniący potem odpowiedzialne funkcje w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, zastępca Sekretarza Naukowego Wydziału Nauk Społecznych PAN, profesor w Instytucie Historii PAN, dyrektor Instytutu Kultury Polskiej w Londynie, że wymienimy tylko ważniejsze funkcje, jakie pełnił. Centralne periodyki historyczne odnotują zapewne Jego zasługi w organizowaniu badań naukowych, scharakteryzują obfity dorobek publikacyjny z dziedziny historii Polski, Niemiec, Skandynawii. W tym miejscu pragniemy skoncentrować się na tym, czego dokonał w dziedzinie badań nad przeszłością prasy.

Odnotujmy najpierw, że od powstania Pracowni Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX w. ściśle z nią współpracował. Był członkiem jej Rady Naukowej, w latach 1962—1968 wchodził w skład redakcji „Rocznika Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” i mimo rozlicznych obowiązków pilnie czytał wszystkie teksty gromadzone przez redakcję, szczegółowo je oceniał, sugerował korekty i ulepszenia. Należał także do inicjatorów serii wydawniczej Pracowni — Materiały i Studia do Historii Prasy i Czasopiśmiennictwa Polskiego, wchodził w skład jej rady i komitetu redakcyjnego. W tej serii pod pozycją 6 ukazała się w 1966 r. Jego monografia *Prasa Pomorza Wschodniego w XIX i XX wieku*. Otwierał pierwsze sympozjum Pracowni w 1967 r. nadzwyczaj interesującym głównym referatem pt. *Historia prasy polskiej a kształtowanie się kultury narodowej*, który wzbudził żywą dyskusję znawców krajowych i zagranicznych. Po włączeniu Pracowni do Instytutu Badań Literackich w roku 1969 nadal żywo interesował się postępami badań nad prasą, zasilał swoimi tekstami (artykuły i recenzje) „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, a potem „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej”, w ostatnich latach brał udział w pracach Komisji Historii Prasy przy Komitecie Nauk Historycznych. Był recenzentem wielu prac doktorskich i habilitacyjnych z zakresu historii prasy, a także opiniodawcą wniosków awansowych.

Historia prasy nie była jedynym ani głównym polem Jego penetracji naukowych. Jednakże pobieżny ogląd dorobku w tej tylko dziedzinie uzmysławia rozległość chronologiczną i tematyczną Jego zainteresowań.

Głównym przedmiotem badań w dziedzinie dziejów prasy była niewątpliwie prasa polska w zaborze pruskim od czasów najdawniejszych po wiek XX. Wymieniliśmy już syntezę prasy Pomorza Wschodniego Jego pióra. Dodać do tego trzeba wcześniejsze dwie książki, obie wydane w roku 1964: *Prasa polska na Warmii i Mazurach 1718—1939*, która przetrzała szlaki przyszłym badaczom i autorom licznych monografii o prasie tego regionu, oraz *Z dziejów prasy polskiej na Pomorzu Gdańskim w okresie zaboru pruskiego*. Jego pióra był także rozdział omawiający dzieje prasy polskiej na Śląsku, Pomorzu, Warmii i Mazurach w latach 1871—

1918 w tomie II *Historii prasy polskiej* pod redakcją Jerzego Łojka (*Prasa polska w latach 1864—1918*, Warszawa 1967, s. 202—214).

Większość pozostałych prac Tadeusza Cieślaka z historii prasy ukazała się na łamach „Rocznika Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, od pierwszego tomu poczynając, i w „Kwartalniku Historii Prasy Polskiej”. Pomieścił tu blisko 30 pozycji, w tym liczne recenzje, w przeważającej mierze publikacji zagranicznych, głównie niemieckich (wszystkie oceny książek niemieckiego historyka prasy Kurta Koszyka były Jego pióra), angielskich, ukazujących się w państwach skandynawskich. Spośród książek polskich obszerniej wypowiadał się o pierwszej książce na temat prasy żydowskiej w Warszawie autorstwa Mariana Fuksa, interesowały Go też prace poświęcone prasie Warmii i Mazur. Jeszcze rozleglejsza była tematyka artykułów, stanowiących w większości monografie poszczególnych tytułów prasowych, od tekstu poświęconego „Biedaczkowi” poczynając. I tak, opracował monografię toruńskiego „Der Gesellige” (1826—1945), kaszubskiego „Gryfa”, „Wiarusa Polskiego”, w sposób ogólny potraktował całe polskie czasopiśmiennictwo w Westfalii i Nadrenii. Z kolei zainteresowały Go polskie inicjatywy czasopiśmiennicze wychodzące poza kraj w basenie Morza Bałtyckiego. Podjął potem tematykę związaną z inicjatywami okupanta hitlerowskiego w latach wojny światowej, dotyczącymi prasy. Opracował charakterystyki gadzinówek „Nowy Kurier Warszawski”, „Goniec Krakowski”, „Gazeta Żydowska”, protestując przeciw nazywaniu tytułów wydawanych przez okupantów w języku polskim gazetami polskimi. Przygotował monografie hitlerowskich pism: „Thorner Freiheit” (1939—1945), „Die Burg” (1940—1944), „Das Generalgouvernement” (1940—1944) i pisma dla jeńców niemieckich w Polsce „Die Brücke” (1948—1949). Jednym z ostatnich artykułów prof. Cieślaka na naszych łamach był artykuł o prasie fińskiego odrodzenia narodowego.

Wszystkie zasygnalizowane wyżej publikacje nie wyczerpują dorobku Tadeusza Cieślaka w historii prasy. Liczne Jego opracowania szczegółowe rozsiane są po periodykach naukowych, wydawnictwach regionalnych, dziełach zbiorowych. Oczekują one jeszcze na swego bibliografa. Spośród ważniejszych przypomniemy: monografię „Gazety Grudziądzkiej”, którą określił mianem „fenomenu wydawniczego” („Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza”, 1957, t. 3, z. 2), *Dzieje „Gazety Ludowej” w Elku* („Rocznik Olsztyński”, 1958, t. 1), sylwetkę twórcy i długoletniego redaktora „Gazety Grudziądzkiej” Wiktora Kulerskiego („Rocznik Grudziądzki”, 1963, t. 3), *Ostatni rocznik „Mazura” (1939)*, („Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 1958, nr 4) czy monografię „Przyjaciela Ludu Łeckiego” z lat 1842—1845 („Rocznik Białostocki”, 1962, t. 3).

Z głębokim żalem żegnamy znakomitego historyka, znawcę przeszłości prasy polskiej, społecznika, współinicjatora nowoczesnych badań nad historią środków masowego komunikowania i współtwórcę wydawnictw PAN tej tematyce poświęconych, w tym także naszego „Kwartalnika Historii Prasy Polskiej”.

Jerzy Myśliński